

Bodó Márta

MOLDVAI UTAZÁS

Főtér. Éjféli. Kihalt utcák. Fény alig. A tér túlsó oldalán egy rendőr körvonalai. Fel-felsejlenek, ahogy lépdel. Őrzi a csendet. Vagy megfigyel.

Pár ember jár még az utcán, néhány neon is világít. Csak kis hátizsákja van, feltűnésmentes, a téli ruházatban az alakja fiús, volt osztálytársai szerint lépni is fiúsan lép. Ezt hallani akkor nem esett jól, most megnyugtatja: senki nem fogja leszólítani, füttyögni utána, nem támaszt megerőszakolási vágyat az éjjeli város kóbor lelkeiben. Külsején semmi sem árulkodik a belül enyhén remegő nőnemű lényről. Félni nem fél, nem szokott, de némi halvány bizonytalanság jó mélyre lenyomva ott van, attól az alig észlelhető gyomorremegés. Közben az agya az otthonról hozott kiskatonás, kötelességteljesítő magabiztossággal irányítja végig a széles, sötét úton az állomásig. Merthogy félni butaság, gyengeség, nincs mitől, ilyenkor senki sem jár az utcán. A szigorú megfigyeltség, amiről panaszkodnak vagy panaszkodni se mernek az emberek, nem látszik most. A rendőr a sarkon túl figyel, nem az utcán járkálókra, hanem titkos ügynökre, konspiratív, gyanús alakra. De amíg az ott járkál, támadó nem fenyegeti.

Az állomáson se sokan lézengenek. A hosszú, egyenes sugárút elején és végén utcai lámpa ég, a házak ablakai sötétek. A vasútnál a gyér világítás fényárnak tűnik. A lengőajtó nemigen szűri ki a téli éjjeli hidegét. A benti büzt sem tudja kintre préselni. Nézi a táblát: még nem jelez késést. Ezek szerint nemsokára felülhet a vonatra. Onnan indul a visszaszámlálás: egy nap, és még egy, aztán éjjel már megint a vonaton, és újra itthon, a normális életében.

Normális élet... Vajon ami itt van, az lenne az? És miért nem szokványos élet, ami ott van? Egy másik kultúra, egy másik világ, végeredményben nem messzebb, mint amennyire vonattal Budapest található, keleten, a hegyeken túl, Moldvában. Más nyelven, más hagyománnyal, más, nagyon más szokásokkal. Valahogyan ott is éldegélnek emberek. Nagyjából az itteniekhez, az erdélyiekhez hasonlóan. Merthogy egy ország és egy diktatúra szorít. A naponta megélt,

közös éhezés, sorbanállás, vacogás, remegés, gyanakvás mind jobban szorít, mind összebb, mind közelebb présel.

*

A sarokba húzódik, térdén pokróc, vállán vastag, kötött sál, télikabát, csak a sapkát veszi le a fejről, hogy majd legyen mit magára vennie, amikor a még keményebb fagyba kiszáll. Szinte nyolc óra az út, éjjel van. A csípős benti hideg nem engedi elszunnyadni sem. Langyos szerelvénybe szállt be, azóta eltelt három óra, a hegyek közé értek, immár egy szikra fűtés sincs. Hiába, hegyen fölfelé, mint jó paripát a gondos gazda, kímélik a mozdonyt. A jeges levegő ébren tartja, csak hajnalban lankad el egy kissé, akkor csapja meg az álomosság, amikor az ölmeleg váróterembe lép. Átmegy a fokhagyma- és sörszagot árasztó csarnokon, ki a térre, hogy az állomáshelyére vivő autóbuszra szálljon. Jönnek az utastársak, vastag gyapjúfonalból kötött, juhszagú szvettekbe, sapkákba, sálakba burkolózott férfiak és nők, egy részük gumicsizmában, mások a szintén kötött gyapjúzoknira műanyag papucsot húztak, mindenki hatalmas, piacra összekészített, terményekkel teli rafiataškákat cipel. Ha meggörnyedve is, de gyurakodnak, mindenki elsőnek akar felszállni. Egyetlen ócska, szortyogó, pőfékelő busz jár, neki is kapaszkodnia kell, hogy a roham ellenére felférjen. Különben hiába az éjszakai vonatozás, lekési a további csatlakozást és az óráit.

A kisvárosban, ahová a kinevezése szól, hat általános iskola és három líceum van. Amikor ezt a helyet választotta, szinte megrészegítette a tudat: valódi iskolaváros lehet ez. Az ötös számú, ahol ő tanárkodik, a város szélén található, utána már ház is alig látszik, csak a poros út kanyarog valahová a szürke végtelenbe. Az iskola egy sarkon áll, az az út, amin ő érkezik, román hírességek emlékét őrzi: egy kis faházban tanult a nagy meseíró, egy gyönyörű kert mélyén álló villában üdült a nagy prózaíró. Nem tudta, amikor ezt a helyet választotta, hogy a nyomukban kaptat majd. Mivel iskolai tananyag volt mindkettő, s ő szerette az irodalmat, bármilyen nyelven kellett is olvasni, kicsit megdobogtatja a szívét út közben: irodalmi tájakon jár, régmúlt, de mondatokba menekített emlékek nyomvonalán. Amikor már második éve a vonatozás, az át nem aludt éjszaka után cammog felfelé a kaptatón, ez sem lop életkedvet, csöppnyi izgalmat a testébe, lelkébe.

Vonszolja magát a sunyi emelkedőn, és ahogy fogy a levegője, felébred, kimelegszik.

A többnyire az árvaházból érkező kis tanítványok az iskola előtt, a főutat keresztező kisutca végén magasodó ortodox templom felé fordulva keresztet vetnek, van, aki földig hajol, más le is térdel. Ezek a népes családból a betevő falat hiánya miatt állami intézetbe adott kislányok babonásan vallásosak, ragaszkodnak ehhez a kis rituáléhoz, annyira, hogy az igazgató, akinek irodája pont erre a sarokra néz, már nemigen szól rájuk, ilyenkor inkább az udvaron inspekciózik, hogy ne kelljen látnia. Hiába teremtené le őket, ezek nem félnek, ennél rosszabb már úgysem lehet nekik. A szüleiket hiába hívnák be, a nevelőik egy osztálynyi gyerekkel dolgoznak egyszerre, általában becsukják őket a tanulóba vagy a játék céljára alkalmas társalgóba, jó idő esetén a ráccsal körülvett udvarra. Kicsapni nem lehet őket, elküldeni – innen hová?

Az iskolában Rodica zaccos kávéja fogja átlendíteni a következő holtpontra. A kis fekete könyvtárosnő még jósol is, neki és bárki másnak, találgatja a biztató jövőt, olyanokat mond, ami mindenkit boldoggá tenne az ő korában: férfiarcot lát a csészeje szélén kirajzolódni, gyűrűt... E szeánszokon élvezi a meleg lötytyöt, a kedvesen kutató tekintetet, a figyelmességet. Nem mond túl sokat magáról: sose lehet tudni, miért állít valaki bármit is, netán azért, hogy ő rácáfoljon, vitassa, ragozza a jóslatot... Nem teregeti ki, hogy van neki valakije, vagy... ki tudja, van-e még! A vőlegénye néhány hónapja a zöld határon szökött át, egy kétes üzenet szerint épen, egészségesen megérkezett Nyugatra, de hogy aztán mi történt, mi van azóta vele, hogyan bírja a távolságot, a ki tudja, hány hónap vagy év várakozást... Hogy vár-e egyáltalán, rá vár-e vagy elkezdí végre teljes gőzzel élni az eddig hatóságilag és államilag féken tartott életét?

*

Húsz év múlva, amikor dokumentálódási célból visszalátogat, Viorica boldog és önfeledt elszólása ébreszti rá az akkori valóság igazi arcára. Egykori kolléganője, az iskolai párttitkár, eldicsekedte a sajtóban dolgozó kíséroiinek, milyen jóban is volt régen mindenki mindenkivel, milyen szívesen fogadták e tájon a messziről jött idegent, s az milyen kedvesen hordta nekik a külföldi szappant a két évente lehetséges utazásról, amelyről tőle olyan élénken érdeklődtek a hivatalos szervek...

Ezt a történetet sose hallotta, mint ahogy annak se volt tudatában, hogy ezek itt minden lépéséről tudtak: egy másik megye nagyvárosából, annak útlevélosztályáról volt az úti okmánya, engedélye, honnan tudták hát ezek, ő mikor hová járkal? Szappant hozott nekik többször is, hogy elnézzék olykori hiányzásait, azok árán tudott hétvégén hazalógni, feltöltődni, hogy aztán még egy hétig, még egy hónapig bírja a bírhatatlant.

*

Ül és az ablakhoz lapítja az arcát, a kivilágítatlan fürkéből legalább nézni, csodálni az egyetlent, ami szép, ami az egész rémségben elviselhető: a tájat, ahol az „éhség-gyors” fut, ahová amúgy sose jutott volna el, pedig a viaduktok, lejtők és hegygerincek váltakozása páratlan látványt nyújt. Ha nem éjjel, s nem muszájból utazik, élvezne minden percet. Elmerül még így is a gyönyörködésben. Aztán a fülkeajtó kicsapódik, először két-három kerek arc vehető ki, aztán, ahogy özönleni kezdenek, egyre világosabb, hogy nem néhány ember, nem a helyek szerinti elosztásban, de még csak nem is egy nagycsalád vagy klán tódul befelé. Talán az egész régió gyúródik be az ajtón, vastag gyapjúpulóverekben és kabátokban, szagosan, csapzottan, izzadtan. Eleinte pillantásra se méltatják a már benn ülőt, lehet, a sötétben tényleg nem látják, talán a szatyrok és szütyők csomagtartóba rendezése köti le minden figyelmüket. Kis idő múlva azonban, ahogy kezdenek elhelyezkedni, egymás hegyén-hátán, szinte rátelepednek. Végre észlelik, hogy rajtuk kívül más is van, aki itt helyet foglal, s ráripakodnak: húzódj odébb, öcsi! Nyolcan ülnek az egyik oldalon, mellette, ki tudja, hányan még a szemben levő üléseken. Hogy leöcsizték, először zavarja, már-már kikérné magának a hangnemet, a nevetlenséget, aztán eszébe villan: ezek fiúnak nézik, így megússza csendben, nem molesztálják. Ha gyereknek gondolják, nem provokálják, se szóval, se verekedésre. Összehúzza magát engedelmesen, bebújik a sál, a kabát védelmébe, csendben pislog, igyekszik a szagok, a hangok közt otthonos fészket találni, hogy a hátralévő négy órát el lehessen viselni.

*

Azzal szórakoztatja magát, hogy sorra maga elé idézi sorstársait, a többi moldvai menekültet. Valójában mindannyian egyetemet végeztek Erdélyben, és a kihelyezés nyomán kénytelenek ide ingázni, ide költözni, itt lakni. Annak, aki orvos, mérnök, nem alakítható a programja, kénytelen hosszabb időre berendezkedni. Tanártársai is, ha nem olyan igazgatóra találtak, hogy lazán kezelje az órarendbeosztást, nem tudnak hozzá hasonlóan hetente utazni. Mert az ő esetében négy liter becsületes zilahi szilvapálinka a kommunista Romániában elővételezte számára a később oly természetes szabad szombatot.

*

Gyermeket váró barátnője egy otthonról tízórányra fekvő városban tengette – férjével együtt, micsoda luxus – napjait. Amikor meglátogatta őket, éppen hatalmas sikerélményüket ünnepelték: néhány méter láncot szereztek, aminek segítségével csinos könyvespolcot szereltek a tömbházlakás falára, ezzel a belső tér szinte-szinte otthon képét öltötte. Az sem zavarta őket, hogy ezután a kamrában alig sikerült egy kuktára való krumplit összekaparni, hogy egy kiadós vasárnapi ebédet főzzenek.

Törékeny évfolyamtársa a börtöniskola tanára lett: a kisportolt alkatú, hatalmas, bivalyerős, bikacsökkel is felvértezett örök bekísérték az osztályterembe, maguk azonban nem léptek be oda, ahol a rabok, tíz-tizenkét, különféle büntettek miatt bezárt férfi már a padokban várta. Miután a kislánytermetű oktató belépett, bekattantották az ajtót, rázárták, még a rácsos külső kaput is behúzták.

Igényes városi kolléganője magas sarkú, elegáns cipőt és rövid szoknyát húzott, amikor bemutatkozni indult új munkahelyére; a negyedik, és egyre koszosabb járműre való átszállás után kezdett gyanús lenni, hogy nem a helyzetnek megfelelően öltözött. Amikor a megállótól öt kilométernyi sáros földúton gyalogolva haladt jövődöbéli iskolája felé, ahol a tanáriban a földre helyezett üstből együtt kanalazó oktatók fogadták, lassan ráébredt, hogy gumicsizma és vászonnadrág lett volna az alkalmas szerelés.

Barátai közül a hórihorgas matektanárra emlékezett élénken; neki előzékenyen lakást is biztosítottak a telepen, csak azt felejtették el közölni, hogy ez az öt befogadó családdal való teljes, meghitt közösséget jelenti: osztozni az ágyon, a mosdótálon, a kanálon és a puliszksádedényen, még a háziállatokkal is.

Az évfolyam szépe, a legjobb dolgozatokat író lány egy évig bírta a nyolc osztályt végzett titkárnő és a leginkább a mezei munkában jártas igazgató folytonos kioktatását, majd porig alázottan a falu széli szilvafára kötötte fel magát, oda, a kukoricás mellé, ahová hétvégeken „önkéntes” munkára vonult kisdíákjai élén.

Próbálta elhessegetni ezt a képet. Tovább kutatót az emlékezetében, hogy sorstársai történetei közül olyan jusson eszébe, amely a falatozó, csámcsogó szomszédok jelenlétét feledtetné. Felvillant az egykori diákköri elmemenések, eszmevuttatások fő hangadója, a filozófus, aki az ország legészakibb, már a határt súroló falucskájának tanára lett. Mindenki ismerte, mindenki köszöntötte még akkor is, amikor nálunk felé szokásos szeméremérből inkább elfordította volna a tekintetét. Ezen a vidéken ilyen hamiskodástól, civilizációs gátlástól nem szenvedtek. Itt nyílt, őszinte, barátságos népek laktak. Filozófusunk kénytelen volt sztoikus nyugalommal fogadni a köszönéseket a tető nélküli, kertvégi budin, valójában egy gödör elé felállított deszkadarabon kuporgva. „Hogy van, hogy van, drága tanár elvtárs?”, repültek felé a vidám tekintetek, a naptól feketére aszalt arcokból és fogatlan szájakból a szeretetteljes szavak, ő meg illendően válaszolt vagy csak bólogatott, miközben szorította a rudat, hogy a pócegödörbe ne csússzon.

*

Éjfélkor ült fel a vonatra, ezúttal rövid idő alatt félálomba zötykölődött. Nem is kellett más ehhez, csak hogy a maga mellé, az ülésre helyezett hátizsákjára rádőljön. Ezúttal szerencséjére üres fülkében utazott, még a lábát is felpockolta, és már aludt is. A farkasordító hideg se számított, ahogy a hegyek közé kanyarodott a fűtetlen szerelvény, valóságos jégszekrénné változott a fülke. Nagypjától örökölt egy vékony, valódi skót pokrócot, ami könnyedén befért a hátizsákba, a vonaton kicsavarta és magára terítette; az út okozta lelki megterheléstől olyan fáradtnak érezte magát, mintha nehéz testi munkát végzett volna. A szunyókálás, az álom volt a legjobb menekülés a kibírhatatlan, kilátástalannak megélt napi valóság elől. Az út pontosan hét és fél órát tartott, általában valamikor hat óra utazás után kezdett ébredezni, akkorra a hideg is olyan mélyen beleült a csontjaiba, hogy muszáj volt kicsit megmozgatni a tagjait. Az utolsó

órában aztán már kábán pislogott ki, újra és újra szemügyre véve az otthonitól nagyon eltérő tájat, házakat, háztetőket. Most mintha hamarabb állt volna meg a vonat. Egy ideje állhat, mert éppen erre, a kattogás szüntével beállt csendre riadt fel. Hiába néz ki, vastag a sötétség, az ablakot meg se próbálja lehúzni, egyrészt valószínűleg nem is lehet, vagy ha igen, visszacsukni nem tudja majd. Morcosan fészkelődik, próbál még szundítani, de aggasztó a mozdulatlanság. Mi lesz már?! Lekési a csatlakozást, akkor meg hiába is jött. Egy idő után zakatolni kezd az agya, elmúlik a kialvatlanság miatti kábaság, kinéz a fülke ajtaján, elmegy a kihalt folyosó végéig. A kocsi ajtajánál néhányan kifelé pislognak, ők sem értik, mi lehet. Jó idő eltelik, míg végre a kalauz megjelenik, utasít: tessék a csomagokkal a kézben leszállni, át kell gyalogolni a másik irányból érkezett szerelvényig, annak utasaival helyet cserélni, mert olyan mennyiségű fa dőlt a hó súlya alatt a sínekre, hogy éjjel kettőkor nincs esély eltakarítani és megnyitni az utat. Még csak két óra! Iszonyatosan sok van hátra! A késés eddig három órányi. Visszaballag, a hátára emeli a zsákot, a takaróval a vállán vonul, botorkál, bukdácsol a hol bokáig, hol térdig érő hóban, a sínek mellett, fatörmelékek között a téli éjszakában a másik vonatig. A fehér alapon jól kirajzolódnak a nagy bőröndöket, teletömött szatyrokat vonszoló kis alakok. Felülről, messziről nézi, egy kínai, selyemre festett, fekete-fehér tusrajzot lát, amely meg-megelevenedik, olykor távolról érkező kiáltások, biztatások kísérik. Nézi a fekete sínpárt, a sötétbe vesző, egymással szemben elhelyezkedő két mozdonyt és a hozzájuk beláthatatlan sorban kapcsolódó kocsikat, mellettük a fehérben elelsüllyedve, ki-kikapaszzkodva hangyák, hátukon az élelem, amit a hangyaboly felé, a család számára cipelnek. Ahogy ott áll, elmerülten a távol-keleti művészet csodálásában, erős ütést érez a vállán: a hatósági ember, ezúttal nem az egyenruhás kalauz, hanem a civil ruhás titkosrendőr utasítja durván: haladjon, ne várakoztassa a vasúti munkásokat, ne tartsa fenn a menetet, a menetrendet, a járatot, a haladást, az új világrend felépítését.

FEBRUÁRI LAKODALOM

Ma is elgyalogolt a hivatalhoz, kiállta a többórás sort, odafurakodott az ablakhoz, kigombolta a télikabátot, és előrehajolva sikerült kivillanania az inge kivágásából a melle körvonalait, pedig akkora volt az a rés, hogy emberi kommunikációra nem, csak a fokhagymabúz kiáradására lehetett elég. Abban a reményben mutogatta magát, hogy legalább tisztességes választ kap: mikorra várhat eredményt. A hivatalnok szeme megrebbent, észlelte a neki vetett koncot, talán még hálásan is regisztrálta, a kávéhiányos délelőttön kissé felébresztette a sejtető látvány, ám mondani semmi okosat nem mondott. Mosolygott, helyesebben vigyorgott biztatóan: – Nu vā temeți, domniță, cā va veni! – vigasztalta olyasmivel, amit e hajnali hercehurca nélkül maga is elmondhatott volna tükörbeli képmásának, ha nyugisan kialussza az esti rossz söröket, és pihenten, tízkor kukucska bele a fürdőszobai tükörbe. – Ne izgulj, kisasszony, eljön a te időd! – Hányszor ismételte ezt el magának, sívító szélben bandukolva, az utcákat járva! Legalább megmozgatta elgémberegett tagjait. Otthon idegesen dideregve kuporgott volna a félhomályban. Gyertyára nem futotta, igaz, nem is tudta, hol lehetne hozzájutni, a november elsejére nagyobb mennyiségben érkezett csempészárúkeszletből már nem maradt, vigasztalan belső sötétsége ellen mind felégette azokat. Otthon, a szobájában ideális hőmérséklet volt: 16 fok. Mint a lakatosműhelyben. Az elméleti líceumban, hogy az életre, a rendszerben hasznos életre neveljék őket, volt technológiaóra, ott tanulták ezt. Az érettségi mellé lakatosdiplomát is kaptak. Mert egy jól képzett munkás többet ér, mint egy ingyenélő értelmiségi. Igaz, hogy a mestermunkának számító csapat a védés előtti félórán kapta, s körülbelül annyi ideig tartotta a kezében, amíg a róla írt dolgozattal együtt a titkárságon leltárba helyezte.

Az utcán kódorgott, ez legalább a testét átmelegítő mozgással járt. Közben nyugodtan merenghetett vagy bambulhatott, a maga szórakoztatására beleshetett az ablakokon, már ahol egyáltalán volt annyi fény, hogy beláthatott. Ha a gyerekkori árkádok alatt áthaladva Jónyák bácsi meglátta és behívta a kertjébe, az öreg saját főzésű pálinkájával melegedhetett. Jónyák bácsi gyakran kucorgott februárban is a ház előtt a padon, vagy matatott az udvaron. Egyedül élt, a felesége jó húsz

éve meghalt, gyerekük nem volt, rokona nem maradt. A kertje fölött átrepülő madarakkal vitatkozott néha, az ágyásokba a dolgukat elkaparó macskákkal veszekedett is, de mindenkit megkínált, kinek mi dukált. A madaraknak száraz kenyér, a szerelmi életüket nála kiheverő kandúroknak csirkenyak, neki pedig a jó kis házi itóka. Kacsintott, töltött, és mellé végeláthatatlanul mesélt. Őt a pálinka úgy elernyesztette, hogy ködfátyolon át jutott el hozzá az öregúr szava: a háborús és katonai történetek agyonismételt sora. Ilyenkor azt is mindig megkérdezte a jó öreg: – Lyányom, aztán hogy állsz a kérőkkel? – és kedvesen hátba vágta, mint aki már lökné is az első karjába. Menne ő, a kérő is megvolna, csak éppen hetedhét határon túl, így a kérés és a menés között sok mozaikdarabnak kellene összeilleszkednie. Hivatalos iratok, engedélyek... Ki hitte volna, hogy a leánykérés ekkora procedúra? Intézményes, országos, sőt nemzetközi kérdés! Nem túlméretezett az állítás, hiszen hiába kérdezte őt meg, hiába kérte apjától a kezét, a pozitív válaszok után sem az esküvő, a mindent megpecsételő, boldogító nagy igen következett. Formanyomtatványon kellett a legfőbb állami szervek engedélyét kérvényezni. – Úgy látszik, az államelnök kell a kezemet odaadja – morfondírozott –, államérdek, mint a királylányok esetében. Akinek a kezét nyújtja, azé a fele királyság is... – A tréfa ízetlenül csengett, amikor nyolcadik hónapja leste már az engedélyt. Azóta róttá az utcákat nyáron hőségben, télen fagyban. Munkahelye nincs, gyanús elem. Először az egyetem elvégzése után, kihelyezéssel szerzett tanügyi munkahelyét adta fel: ez volt az eljárás, és nem is bánta. Nem egy jeges hajnalon tapasztalta, amit a technológiaórákkal üzentek a tanmenet összeállítói: a sofőr fontosabb ember az új államrendben, mint holmi nyápic értelmiségi! Merthogy az autóbusz, amivel kijelölt állomáshelyére szeretett volna eljutni, hogy okítsa a falu nebulóit, úgy húzott el a városvégi megállóhely mellett, mint a repülő. A buszállomáson megtelt a rozoga jármű, már csak állóhely maradt, és a sofőr megtehetette, hogy döntsön, mint aki élet és halál ura. Nem állt meg, ő pedig vacogva azon töprengett, vajon ha az autóvezető fiát-lányát tanítaná, akkor sem állna meg, hogy felvegye? Talán okosabban is tenné, mert minek tanulna az a parasztgyerek? Hogy aztán annyira nagy úrrá küzdje fel magát a tudományával és az egyetemével, hogy bármelyik buszsofőr packázhasson vele?

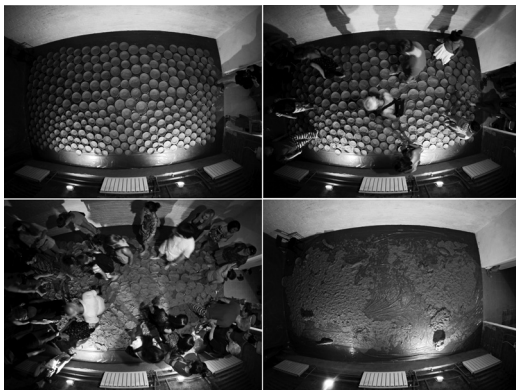
Így hát amikor a hivatalos kérelem beadása után ott kellett hagynia a tanügyet, csöppet sem bánkódott. Valamikor lelkesen készült a tanárságra, hitte, hogy az ő szavai nyomán látható módon nyílnak meg a koponyák és költözik beléjük egyre több világosság. Miután a második rend hivatalos papírt kitöltötte, kirúgták az újságosstandon betöltött fontos pozíciójából is. Nemzetbiztonsági rizikó további foglalkoztatása – ez volt a hivatalos indoklás.

Ült Jónyák bácsi kisszékén, a negyedik vagy ötödik kupica után már a kabátot is kigombolta, s míg az öreg a Don-kanyart és a bajtársait emlegette, ő dúdolt. Volt egy saját slágere. Sanzon. A várakozás hetei, hónapjai során egyre csak csiszolta a meg-megdöccenő sorokat. Amikor Jónyák bácsi rágyújtott a katonanótákra, ő is torkaszakadtából énekelt. „Reggel, délben lesem a postást, / mint választott nép a messiást. / Folytonos készenlétben várom, / ma mit hoz, levelet? behívót? // A fátyol fehér, keményített, / a vérem zúg, feszes a mellem. / Duna jegén átkelni kétes, / zöld határon az ór csőre tölt. // A távoli kedves ritkán ír. / Aszott a testem, az ara vén, / mint amilyen sárga fátyol. // S fordul a kulcs a zárban, kattan.” A műhelyben, ahol az elméleti tantárgyak mellé a gyakorlati ismereteket szedték össze, az egyetlen hasznos dolog, amit tanultak, a zárok javítása volt. Általában a fiúk jeleskedtek az efféle teendőkben, de kivételesen ezt ő is érdekesnek találta: a zárszerkezeteket. A mester meg, látva, hogy végre valami megérintette, hozott néhány régi kilincset, szép ötvösmunkákat, azokat csavarozták a műhely ajtajára, próbálgatták, működik-e. Kulcsokat is hozott a tanár, ki tudja, honnan szedte össze az angyalszárnyat, ördögfejet mintázó darabokat.

Jónyák bácsi a Don-kanyarról motyogott. Már nem énekelt. Egyszer csak a könnye kicsöppent, a kabátja ujjával letörölte. A feleségéről kezdett mesélni. Az asszonyról, aki megvárta, míg hazakerült a hadseregéből, pedig akadt kérője, nem is egy. De ő megígérte az ő Sándorának, hogy az övé lesz, és nem bánta, hogy már sosem lesz viruló fiatal menyasszony. Özvegy anyja folyton piszkálta, ha a szomszéd, sánta patikushoz menne, nem lenne gondjuk többet a napi betevőre, de Katica nem engedett. És Katica várt akkor is, amikor a tábori lapok is elfogytak, nem jött levél, hír, mendemonda sem, néhány legény, aki visszaszédelgett, nem tudott beszámolni Jónyák tizedesről, mert szem elől tévesztették, máshová hurcolták őket. Az ő Katicája összébb harapta az ajkát, kifordult az udvarra, amikor az anyja ismét rázendített. Az se zavarta,

hogy kezdett kicsit petyhüdtebben lógni már a ruha is rajta. Sándorának azonban ez fel se tűnt, amikor végre ölelhette.

Hallgatta az öreget. Figyelt. Elevenébe hatolt minden mondata. A buta, csámpás sanzonja sora igaz: az ő Sándora mostanában ritkán ír, az utóbbi időben egyre ritkábban. Ki tudja, várja-e még, nem unta-e meg, nem elégelte meg csupán a haja illatával és egy emlékebe eltett tincsével kelni-feküdni? Nem keresett-e vigaszt más karjában? Hiszen mégiscsak életerős férfi, nem a seregben harcol, hanem a szabad Nyugaton ténferog. Kimondta hangosan: – És maga? Maga is csak rá gondolt? – Az öreg szemében a könnyek mögött huncutság villant. Aztán csak annyit mondott: – Ne félj, te lány, kimész, és egy pillanat alatt újalobban a láng. – És újra rázendített, ezúttal lakodalmas nótákra. Kinyújtotta a kezét, táncba invitálta. Összekapaszkodtak. Körtáncot jártak ketten, most az öreg rögtönzött sanzonszöveget: „Lakodalmom lesz a te utcádban, táncolsz te még a fehér ruhádban...” Aztán eleresztette, legényest rögtönzött, úgy táncolta körül, mint fajdkakas a tyúkját. Ott lejtett Jónyák bácsi összes elhullt katonatársa, lelőtt ellensége, körbetáncolták a baromfiudvart, lerúgták a téli bakancsot, mezítláb taposták a fagyott tyúkszart. Majd Jónyák bácsi hirtelen felkapta és megperdítette, és ő látta magát menyasszonyi ruhában, a csipke ugyan megsárgult, a melle lógott, de a kedves karjában repült. Forgott a szerelemtől országhatárral elrekesztett menyasszony a hadviselt, magányos vénember karján.

Ideiglenes állandóság, 2014 (performance)